

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.72.287>
УДК 021.9:005.591.6]:027.54(477.83-25)

Валентина Мудроха,

<https://orcid.org/0000-0001-9508-227X>,

кандидатка наук з соціальних комунікацій, старша дослідниця,

завідувачка відділу бібліотекознавства,

Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника

(м. Львів, Україна)

вул. Стефаника, 2, Львів, 79000, Україна

e-mail: mudrokhavalentyna@gmail.com

ІННОВАЦІЙНО-ПРОЄКТНА ТА ГРАНТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КНИГОЗБІРНІ (ДОСВІД ЛННБ УКРАЇНИ ІМ. В. СТЕФАНИКА)

Мета статті – проаналізувати особливості інноваційно-проектної та грантової діяльності книгозбірні на прикладі Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. **Методологія дослідження** ґрунтується на загальнонаукових принципах об'єктивності та системності, при використанні яких застосовувалися методи аналізу, синтезу, класифікації та систематизації теоретичних даних, аналітичного та документознавчого аналізу. **Наукова новизна** полягає у дослідженні практичного досвіду підготовки та реалізації Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника окремих проєктів та грантових програм. Розглянуто головні ідеї розроблених проєктів, особливості та специфіку їх реалізації, а також описано очікувані результати. З'ясовано, що залучення додаткового фінансування відкриває нові можливості для книгозбірні щодо покращення матеріально-технічної бази установи, створення інформаційно-комунікативного креативного простору, вдосконалення цифрового контенту, інструментів та послуг. Окрім того, участь персоналу бібліотеки у міжнародних і всеукраїнських проєктах забезпечує розширення їх професійного світогляду та сприяє підвищенню фахового рівня. **Висновки.** Проєктна діяльність – це поєднання послідовних, взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення чітко визначеного результату в умовах обмеженого періоду часу. Метою та очікуваними результатами проєктної діяльності бібліотек є: впровадження інноваційних технологій; формування та підвищення рівня інформаційної культури користувачів та персоналу;

популяризація бібліотечно-інформаційних ресурсів; розробка нових послуг для користувачів; підвищення якості матеріально-технічної бази та створення комфортних умов для задоволення інформаційних потреб читачів. Участь у проєктній діяльності надає наступні переваги для розвитку бібліотеки: 1) підтвердження колективом установи власного професіоналізму та здатності забезпечити нововведення; 2) можливість залучення додаткових коштів для реалізації різного роду програм та проєктів; 3) надання провідним фахівцям та спеціалістам бібліотечної установи можливості самореалізації, заохочення їх до підвищення власної творчої активності.

Ключові слова: Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, національний проєкт, грантова програма, оцифрування, страховий фонд книгозбірні, цифрова колекція.

Актуальність теми дослідження. Перспективи майбутнього бібліотек України обумовлені глобальними змінами соціальної системи, трансформацією соціально-комунікативної парадигми, необхідністю інтеграції інформаційних ресурсів книгозбірні до міжнародних систем наукових електронних комунікацій. Ураховуючи інформаційні виклики сьогодення, бібліотечні установи працюють над комплексним оновленням матеріально-технічної бази, виконують активну модернізацію наявних автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем, забезпечують упровадження в діяльність бібліотеки прогресивних інформаційних та цифрових технологій. Для виконання відповідних заходів щодо модернізації необхідне забезпечення достатнього фінансування. В умовах обмеженого бюджетного фінансування керівники бібліотечних установ залучають до вирішення фінансових проблем позабюджетні кошти з міжнародних та вітчизняних фондів, різноманітних програм та грантів. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника (далі ЛННБ України ім. В. Стефаника) неодноразово брала участь у багатьох всеукраїнських проєктах, зокрема: національному проєкті «Велике будівництво в культурі» (2021), грантових програмах від Українського культурного фонду (далі УКФ) «Культурна спадщина» (2023; 2024).

Аналіз досліджень і публікацій. Інноваційно-проєктна та грантова діяльність ЛННБ України ім. В. Стефаника висвітлюється у публікаціях провідних фахівців та спеціалістів книгозбірні: генерального директора В. В. Ферштей [2], завідувачки відділу бібліотекознавства В. О. Мудрохи [2–5], наукових співробітниць відділу

бібліотекознавства Н. Н. Зубко [1; 4; 5], Г. Я. Мельник-Хохи [1–5], наукової співробітниці відділу періодичних видань ім. Мар'яна та Іванни Коців Н. І. Попадюк [2–4].

Мета статті – проаналізувати особливості інноваційно-проектної та грантової діяльності книгозбірні на прикладі Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навесні 2021 р. ЛННБ України ім. В. Стефаника взяла участь у національному проєкті «Велике будівництво в культурі», який стартував 3 березня. Провідні фахівці та спеціалісти установи розробили відповідну стратегію пам'ятки культурної спадщини: «Комплексна реставрація пам'ятки архітектури початку XIX ст. будівлі ЛННБ України ім. В. Стефаника». Стратегія отримала позитивні відгуки спеціалістів і посіла 17 місце в рейтингу установ, де планувалося проведення низки заходів щодо їх реставрації та модернізації.

Проект передбачив вирішення таких нагальних проблем книгозбірні:

- 1) комплексне оновлення матеріально-технічної бази установи;
- 2) покращення конструктивної співпраці між бібліотекою та місцевими органами влади;
- 3) налагодження ефективної комунікації з користувачами бібліотеки.

У межах *першої проблеми* у планах було проведення комплексу реставраційних робіт у головному корпусі книгозбірні, розташованому на вул. Стефаника, 2, а саме: дахового покриття, зовнішнього декоративного оздоблення фасаду, фасадних стін та фундаменту будівлі, дерев'яних віконних заповнень першого та другого поверхів. Крім того, планувалося облаштувати та модернізувати прилеглі території, створити креативний громадський культурний простір.

У межах *другої проблеми* у планах було налагодити співпрацю з визначними громадськими діячами, письменниками, істориками, краєзнавцями як м. Львова, так і України загалом. Відповідні заходи передбачалося проводити у формі різноманітних зустрічей, дискусій, конференцій чи круглих столів.

Налагодження ефективної комунікації з користувачами бібліотеки неможливе без створення для них комфортних умов для забезпечення творчого та інтелектуального дозвілля. Відповідно, *вирішення цієї проблеми* також було покладено в основу успішної реалізації проєкту. Планувалося модернізувати наявні автоматизовані інформаційно-

бібліотечні системи та впровадити у діяльність бібліотеки прогресивні інформаційні та цифрові технології, що надало б можливість не тільки збільшити кількість користувачів, а й сприяло б розширенню доступу до інтелектуальної вітчизняної та закордонної спадщини.

Незважаючи на те, що на реалізацію заявленого проєкту було виділено кошти, його так і не вдалося втілити у життя, у зв'язку з початком широкомасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 р.

У червні 2023 р. ЛННБ України ім. В. Стефаника за фінансової підтримки УКФ розпочала реалізацію проєкту «Книжкова спадщина Наукового товариства імені Шевченка (1874–1913): цифрова колекція», який пройшов конкурсний відбір за програмою «Культурна спадщина» (ЛОТ 1. «Диджиталізація»). У рейтинговому реєстрі програми серед інших установ ЛННБ України ім. В. Стефаника посіла почесне 11 місце (отримала 263 бали).

Ідея проєкту була зумовлена нагальною потребою зберегти національну книжкову спадщину. А з початком війни в Україні 24 лютого 2022 р. така загроза знищення унікальних, рідкісних і цінних видань, до яких можемо віднести й твори Наукового товариства імені Тараса Шевченка (далі НТШ), подвоїлась. Сьогодні від постійних обстрілів страждають не тільки військові об'єкти чи об'єкти критичної інфраструктури, а й житлові будинки, навчальні та дошкільні заклади, бібліотеки. Повністю знищено фонди понад 100 бібліотек, частково – понад 500. Зважаючи на те, що у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника акумульовано чимало цінних раритетних друків (у т. ч. унікумів), керівництво установи несе відповідальність за їх збереження.

Над втіленням проєкту впродовж п'яти місяців (червень–жовтень 2023 р.) працювала команда фахівців різних структурних підрозділів книгозбірні. Під час його реалізації було виконано цифровізацію книжкової спадщини Наукового товариства імені Тараса Шевченка (1873–1913) та сформовано електронну колекцію, яка налічує 500 видань.

Серед книжкових видань – твори провідних учених та громадських діячів, частина з яких була репресована радянською владою: Михайла Возняка, Івана Верхратського, Володимира Гнатюка, Михайла Грушевського, Миколи Залізняка, Олександра Колесси, Олександра

Кониського, Івана Кривецького, Володимира Леонтовича, Івана Нечуя-Левицького, Степана Руданського, Кирила Студинського, Юрія Федьковича, Івана Франка, Тараса Шевченка, Василя Щурата та інших авторів (загалом 118 осіб). Деякі з оцифрованих книжок до 1939 р. були частиною фонду Бібліотеки НТШ, про що свідчать марки на оправі та форзаці, штампи на титульній та інших сторінках книжкового блоку.

Під загальними назвами часто публікували багатотомні праці. Скажімо, як перший і четвертий випуск «Збірника філологічної секції» видано перший і другий томи дослідження Олександра Кониського «Тарас Шевченко – Грушівський: хроніка його життя» (1898, 1901). Збережені у бібліотеці примірники опрацьовано разом у розкішній коленкоровій палітурці з фарбовим і золотим тисненням. Це ювілейне, щедро ілюстроване видання з портретами Шевченка на фронтисписах та текстовими шмуцтитулами до кожного розділу, орнаментованими буквицями, властивими й іншим непересічним книжкам друкарні.

У цифровій колекції представлені сканкопії видань, надрукованих у друкарні НТШ накладом «Просвіти», Руського педагогічного товариства, «Руської Бесіди», Українсько-Руської видавничої спілки, Євгена Олесницького та інших видавців. Члени НТШ прагнули дослідити й популяризувати багатовікову культурну спадщину. Такі ретельно підготовлені джерелознавчі видання періодично виходили друком у серії «Пам'ятки українсько-руської мови і літератури». Серед їхніх упорядників – Іван Франко, Кирило Студинський, Володимир Перетц. Онлайн-колекція робить процес користування книжками легшим, зручнішим, швидшим, однак вибагливому читачеві хотілося б мати змогу не лише переглядати цифрові копії видань, а й шукати в тексті імена, поняття, топоніми та інші слова чи уривки, копіювати цитати, завантажувати файли цілком, зіставляти з іншими документами тощо.

Оцифровані примірники з фонду ЛННБ України ім. В. Стефаника мають унікальні властивості, зокрема автографи видатних особистостей, мистецькі екслібриси, цікаві маргіналії тощо. Такі відомості доносять і акумулюють дарчі написи, штампи і наліпки бібліотек, які належали приватним особам або функціонували при наукових, освітніх, культурних, релігійних установах.

Сьогодні доступ до цифрової колекції можливий для усіх бажаючих 24/7 на офіційному вебсайті книгозбірні. Для ознайомлення

з повнотекстовими копіями видань потрібно перейти у розділ «Цифрові колекції» зі сторінки електронного каталогу ЛННБ України ім. В. Стефаника за покликанням: http://aleph.lsl.lviv.ua:8991/F/?func=file&file_name=find-b-new&local_base=%20E2. Користувачі мають змогу відсортувати видання колекції за автором, назвою, роком у різних комбінаціях. До того ж, електронний каталог дає можливість відшукати потрібну книжку за такими додатковими параметрами, як серія, предмет, персоналія, дарувальник, колекція. Оцифрована копія представлена PDF-файлом, у якому можна обирати режим і масштаб перегляду.

Сформована під час реалізації проєкту цифрова колекція покликана розкрити унікальні фонди ЛННБ України ім. В. Стефаника, відкрити доступ читачам до книжкових пам'яток, що становлять національне надбання, і тим самим репрезентувати для широкого загалу багату культурну спадщину України. Також завдяки виділеним коштам бібліотека придбала два безконтактні сканери, два автоматизовані робочі місця (персональні комп'ютери), ноутбук, багатофункціональний пристрій для сканування, копіювання та тиражування документів, мережеве сховище для зберігання інформації, пристрій для безперебійного живлення. Загалом за рахунок грантових коштів було придбано цифрове обладнання на суму 312 тис. грн.

Робота над проєктом передбачала постійне комунікування із представниками та кураторами УКФ, а також проведення низки промоційних заходів із метою залучення до цільової аудиторії якнайбільшої кількості читачів. Складовими інформаційного супроводу стали: поетапне ознайомлення з перебігом проєкту та його результатами відвідувачів офіційного вебсайту ЛННБ України ім. В. Стефаника, користувачів соціальних мереж «Фейсбук», «Інстаграм» і «Телеграм». Загалом дописи з фейсбуку було переглянуто більш ніж 12 тис. разів. Крім того, зважаючи на те, що бібліотека є науковою установою національного рівня, виконавці проєкту брали активну участь у наукових та науково-практичних конференціях, на яких презентували проєкт та особливості його реалізації. Зацікавленість молодіжної аудиторії викликали шляхом проведення екскурсій, під час яких присутніх знайомили з цілями проєкту, можливістю використання поданої цифрової колекції у навчанні. Для залучення до цільової аудиторії науково-педагогічних

та педагогічних працівників керівникам кафедр закладів вищої освіти та директорам шкіл м. Львова надавалася інформація про проєкт, його завдання, можливість використання результатів під час підготовки навчальних матеріалів та в освітньому процесі. Крім того, журналісти, видавці, бібліотекарі, бібліографи, співробітники архівних та музейних установ, які становили цільову аудиторію проєкту, залучалися шляхом його презентації як загальноукраїнськими і регіональними громадсько-політичними медіа, так і тими, які спеціалізуються на книжковій або культурно-мистецькій тематиці з ширшою читацькою аудиторією. Учасники проєкту підготували низку дописів про оцифровані видання (серії) на інстаграм-афіші та телеграм-каналі, публікували повідомлення та статті в онлайн-медіа («Критика», «Питомо», «Збруч», «Книгобачення», «Галінфо» тощо), організували книжкову виставку.

У січні 2024 р., маючи позитивний досвід успішної реалізації проєкту, провідні спеціалісти та фахівці ЛННБ України ім. В. Стефаника подали заявку на грантову програму від УКФ «Культурна спадщина» (ЛОТ 2. Кроссекторальні проєкти зі збереження культурної спадщини). Назва проєкту: «Репресована книга: (ре)презентація національної культурної спадщини з фондів ЛННБ України ім. В. Стефаника». Книгозбірня успішно пройшла технічний відбір та за результатами експертного оцінювання отримала 253 бали. Відповідно до рейтингового реєстру посіла 41 місце. На жаль, цього року установі не вдалося увійти до переліку тих, кому буде надано фінансування, переможцями стали переважно громадські організації, проєкти яких орієнтувалися здебільшого на військових та внутрішньо переміщених осіб.

Метою заявленого проєкту було збереження, вивчення і популяризація національного культурного надбання шляхом створення й удосконалення цифрових копій рідкісних і цінних видань, які в період радянізації Львова 1939–1941 рр. та в повоєнний час були проscribeвані з огляду на їх зміст та особу автора, а також на довгі десятиліття закриті у відділі спецфондів ЛННБ України ім. В. Стефаника з грифом «ідеологічно-шкідливі» чи «націоналістичні», «католицькі», «буржуазно-економічні», «окупаційні» тощо.

У межах кроссекторального проєкту передбачалося створення низки культурно-мистецьких продуктів, серед яких:

1. Формування страхового фонду повнотекстових цифрових копій видань із колишнього спецфонду ЛННБ України ім. В. Стефаника.

2. Надання вільного доступу до них на офіційному вебсайті книгозбірні (<http://www.lsl.lviv.ua>) у межах окремої спеціалізованої колекції: «Репресована книга (1900–1939): видання із колишнього відділу спецфондів ЛННБ України ім. В. Стефаника».

3. Організація тематичної книжкової виставки й видання її ілюстрованого каталогу в паперовій та електронній версіях.

4. Проведення історико-книгознавчих досліджень відібраних видань та їх представлення на міжнародних і вітчизняних науково-практичних заходах різного рівня.

5. Проведення в межах книгозбірні різноманітних заходів з популяризації книжкової спадщини, яка тривалий час була ізольованою від суспільства у спецфонді ЛННБ України ім. В. Стефаника.

Для оцифрування заплановано відібрати щонайменше 500 друкованих одиниць, беручи до уваги їх змістове наповнення, художнє, історичне, етнографічне та наукове значення, а також фізичний стан збереження. Як у попередньому проєкті, так і в цьому заплановано створення страхового фонду видань та цифрової колекції. Додатково планувалося організувати тематичну книжкову виставку (яка б містила щонайменше 100 експонатів), а також укласти та опублікувати ілюстрований каталог цієї експозиції.

За кошти грантодавця планувалося закупити новітнє технічне та цифрове обладнання, що надало би можливість установі значно розширити власні можливості щодо проведення відповідних досліджень та представлення їх результатів. Загалом, відповідно до кошторису на обладнання та інвентар мало бути **витрачено понад 400 тис. грн.**

Висновки. Варто зазначити, що проєктна діяльність – це поєднання послідовних, взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення чітко визначеного результату в умовах обмеженого періоду часу. Метою та очікуваними результатами проєктної діяльності бібліотек є: впровадження інноваційних технологій, формування та підвищення рівня інформаційної культури користувачів та персоналу; популяризація бібліотечно-інформаційних ресурсів; розробка нових послуг для користувачів; підвищення якості матеріально-технічної бази та створення комфортних умов для задоволення інформаційних потреб читачів.

Резюмуючи, наголосимо, що участь у проєктній діяльності дає безліч переваг для розвитку бібліотеки, серед яких: 1) підтвердження

колективом установи власного професіоналізму і здатності забезпечити нововведення; 2) отримання бібліотекою, навіть за неповного фінансування, впевненості у завтрашньому дні, оскільки не виключається можливість залучення додаткових коштів для реалізації різного роду програм та проєктів; 3) надання провідним фахівцям та спеціалістам бібліотечної установи можливості самореалізації, заохочення їх до підвищення власної творчої активності.

Список бібліографічних покликань

1. Мельник-Хоха Г. Я., Зубко Н. Н. Гранти УКФ як передумова реалізації проєктів із збереження книжкової спадщини. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. (3–5 жовтня 2023 р.). Київ : НБУВ, 2023. С. 76–79.

2. Fershtei V., Mudrokha V., Popadiuk N., Melnyk-Khokha G. Project-Innovation Activity in the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. 2021 IEEE: 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT). 2021. Vol. 2. P. 391–394.

3. Melnyk-Khokha G., Popadiuk N., Mudrokha V. Contemporary technologies of presenting Scientific Library's electronic digital resources in the global information medium. 2022 IEEE: 17th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT). 2022. P. 377–381.

4. Melnyk-Khokha G., Popadiuk N., Zubko N., Mudrokha V. Project solutions for integration of the "Book heritage of the Shevchenko scientific society (1873–1913)": digital collection into the library's electronic infrastructure. *CEUR Workshop Proceedings, 4th International Workshop IT Project Management, ITPM 2023*. 2023. V. 3453. P. 206–215.

5. Melnyk-Khokha G., Zubko N., & Mudrokha V. Project solutions and communication strategies for the successful implementation of the grant project "Digital collection of book heritage of the Shevchenko Scientific Society (1874–1913)". 2023 IEEE: 18th International Conference on Computer Science and Information Technologies. Lviv, 2023. P. 1–6.

References

1. Melnyk-Khokha, G., & Zubko, N. (2023, October 3–5). Hranty Ukrainskoho kulturnoho fondu yak peredumova realizatsii proiektiv iz zberezhennia knyzhkovoi spadshchyny [Grants of the Ukrainian Cultural Fund as a prerequisite for the implementation of projects for the preservation of book heritage]. In *Library. Science. Communication. Current issues of conservation and innovative development of scientific libraries. Proceedings of the International Scientific Conference*

(pp. 76–79), V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

2. Fershtei, V., & Mudrokha, V., Popadiuk, N., Melnyk-Khokha, G. (2021). Project-Innovation Activity in the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. In *2021 IEEE: 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT)* (vol. 2, pp. 391-394). [In English].

3. Melnyk-Khokha, G., & Popadiuk, N., Mudrokha, V. (2022). Contemporary technologies of presenting Scientific Library's electronic digital resources in the global information medium. In *2022 IEEE: 17th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT)* (pp. 377-381). [In English].

4. Melnyk-Khokha, G., & Popadiuk, N., Zubko, N., Mudrokha, V. (2023). Project solutions for integration of the "Book heritage of the Shevchenko scientific society (1873–1913)": digital collection into the library's electronic infrastructure. In *CEUR Workshop Proceedings, 4th International Workshop IT Project Management, ITPM 2023* (vol. 3453, pp. 206-215). [In English].

5. Melnyk-Khokha, G., & Zubko, N., Mudrokha, V. (2023). Project solutions and communication strategies for the successful implementation of the grant project "Digital collection of book heritage of the Shevchenko Scientific Society (1874–1913)". In *2023 IEEE: 18th International Conference on Computer Science and Information Technologies* (pp. 1-6). Lviv, Ukraine. [In English].

Valentyna Mudrokha,

<https://orcid.org/0000-0001-9508-227X>,

Candidate of Social Communications, Senior Researcher,

Head of the Department of Library Science,

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv (Lviv, Ukraine)

2, Stefanyka str., Lviv, 79000, Ukraine

e-mail: mudrokhavalentyna@gmail.com

INNOVATIVE-PROJECT AND GRANT ACTIVITIES OF THE LIBRARY (EXPERIENCE VASYL STEFANYK NATIONAL SCIENTIFIC LIBRARY OF UKRAINE IN LVIV)

The purpose of the article – analyze the peculiarities of the innovative project and grant activity of the library on the example of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. **The research methodology** is based on general scientific principles of objectivity and systematicity, when using which methods were used analysis, synthesis, classification and systematization of theoretical data, analytical and documentary analysis. **The scientific novelty** consists in research the practical experience of preparation and implementation of the Vasyl Stefanyk

National Scientific Library of Ukraine in Lviv of individual projects and grant programs. The main ideas of the developed projects, features and specifics of their implementation are considered, as well as the expected results are described. It was found that attracting additional funding opens up new opportunities for the library to improve the material and technical base of the institution, create an informational and communicative creative space, improve digital content, tools and services. In addition, the participation of the library staff in international and all-Ukrainian projects ensures the expansion of their professional worldview and contributes to the improvement of the professional level. **Conclusions.** Project activity is a combination of consecutive, interconnected actions aimed at achieving a clearly defined result within a limited period of time. The purpose and expected results of project activities of libraries are: implementation of innovative technologies; forming and raising the level of information culture of users and staff; popularization of library and information resources; development of new services for users; improving the quality of the material and technical base and creation of comfortable conditions for meeting the informational needs of readers. Participation in project activities provides the following advantages for the development of the library: 1) confirmation by the staff of the institution of its own professionalism and ability to provide innovations; 2) the possibility of attracting additional funds for the implementation of various programs and projects; 3) providing leading library specialists with opportunities for self-realization, encouraging them to increase their own creative activity.

Keywords: Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, national project, grant program, digitization, insurance fund of the library, digital collection.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2024 р.